

ISLAH EDİCİ YENİ YÖNTEMLERİN KURGUSAL DÜZLEMDE KEŞFİ: AVRUPA SARI KÂĞITLARI YIRTABİLDİ Mİ?

Canan OLPAK KOÇ*

ÖZET

Bu çalışmada Türk Adalet sisteminde 20 Temmuz 2005 tarihinde aktif olarak uygulamaya konulan denetimli serbestlik sisteminin* Avrupa'da ortaya çıkış sürecini oluşturan sebeplerden bahsedilecektir. Bu sebeplerin başında kişilerin işlemiş olduğu suçlardan dolayı aldığı cezaların ıslah olmaktan öte suçu artırıcı ve pekiştirici olduğu gelmektedir. Topluma ait yaşamın her türlü kültürel birikimini içinde barındıran toplumsal, siyasal olaylar, inançlar, gelenek, görenekleri ile beraber bireylerin birbirlerine bakış açılarını da yansıtan tür diyebiliriz sosyal roman için. Bu tür kurguladığı sanal toplum ile günün sorununu yansıtırken çözüm önerisini de içerisinde barındırır. Sefiller'de de benzer bir soruna değinen bu ortam kurgusal bir tür olan romanın döneminin sosyal ortamını yansıttığı biçimi ile ele alınacaktır. Hangi suç sebebi ile cezaevine girerse girsin bütün toplumlarda cezaevinden çıkan mahkûmu etiketleme davranışı vardır. Oysa kişiler suç işlemiş ya da suça itilmiş olsun bu toplumun birer parçasıdır. Ve belirlenen bir süre ile hürriyetten yoksun bırakılarak mağdur ve toplum vicdanına karşı bedel ödemişlerdir. Victor Hugo'nun Sefiller romanında da bu etiketlemeden nasibini almış olan kahraman, içinde doğduğu topluma yeniden adapte olmaya çalışmaktadır. Acaba toplum, devlet ve kurumlar bu süreçte nasıl rol oynamış ve bu kişiyi hangi yönde etkilemiştir. Bu soruların cevabı ve olması gerekenler cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Peki günümüzde farklı toplumlarda eski hükümlülere davranış şekli değişmiş midir?

Anahtar Kelimeler: Suç- Adalet- Ceza, Victor Hugo ve Sefiller romanı, Etiketleme, Denetimli Serbestlik Sistemi

GRADING THE DISCOVERY OF NEW METHODS CORRECTIVE FICTION: COULD EUROPE TEAR THE YELLOW PAPER?

ABSTRACT

In this study, reasons behind the emergence of *Supervised Independence System* in Europe, which is actively implemented in Turkish Justice System in 20 July 2005, will be discussed. The most crucial reason is penalties of crimes are not only insufficient to rehabilitate criminals, but also have increasing and intensifying effects on crimes. It can be said that social novels embrace cultural, political,

* Doktora Öğrencisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, El-mek: c_olpak@mynet.com

*Bu konuda bakınız Vehbi Kadri Kamer, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, Adalet yayınevi, 2007. Bkz. Vehbi Kadri Kamer, **Denetimli Serbestlik kararlarının İnfazı**, Adalet yayınevi, 2007.

conventional, relational sides of social groups. While reflecting everyday problems, social novels also include suggestions about solutions. In *Les Miserables* similar context reflects the social surroundings which is a fictional genre. All social groups have the behavior of tagging people who were sentenced before whatever crimes that those people committed. However they commit crime or they are leaved no choice, individuals are parts of social groups. They paid their mistakes by they were devoid of their freedom for a predetermined time. In Victor Hugo's *Les Miserables* novel, the main character, who also had his share of tagging, tries to adept himself to social environment which he born in. It is wondering how social environment, government and institutions act in this process and at which direction they effect the character. Answers of these questions and answers of what should be will be tried to be given. In fact in today's social environment, are attitudes toward the people who were punished before different?

Key Words: Crime-Justice-Criminal, Victor Hugo and Les Misérables novel, tagging, Supervised Independence System

GİRİŞ

“Suçu işleyen insandan önce suçun geçtiği yolları görmek gerekmektedir.”
(Hugo:26)

Toplum analizinde sosyal bilimlerin tek bir branşının yegâne geçerli yol olarak kabulü bugün için fazlaca iddialı bir tavır olarak kalmaktadır. Artık sosyal bilimler, disiplinler arası çabalarla iş görmeye başlamıştır. Bu çabanın ürünü olarak da tarih ve edebiyat, sosyolojinin yakından ilgili olduğu disiplinler arasında en önde gelen ikisini oluşturmaktadır. Bu anlamda *sosyoloji, insan ve toplum gerçeğini en derin bir biçimde ele alan edebi eserlerin kendi araştırmaları için sağlayacağı katkılardan çok şey öğrenecektir.* (Şan, 2004;91)

Toplumda karşılaşılabilecek sorunları çözmeyi kendine dert edinmiş sosyoloji ile beraber bütün disiplinleri bir arada değerlendirmenin fayda sağlayacağını söylemiştik. Tarih, coğrafya, psikoloji, hukuk ve tabi ki edebiyat; ortaya koyduğu kuramlarla toplumsal gerçekliğin ortaya çıkmasında ve çözüm arayışında oldukça etkilidir. Fakat edebiyat, edebi nitelikli eserleri ile daha fazla ve çeşitli katmanlara ulaşabilmekte ve dolayısıyla etki sahasını daha geniş tutmaktadır. Ulaşılan kesimin fazla olması, etki alanını güçlendirirken diğer disiplinler tarafından sorunların çözümüne ilişkin oluşturulan önerilerin yansımalarını da gözlemlemeyi sağlar.

Suç olgusu yapısı gereği oldukça karmaşık olduğundan tanımlanmasına ilişkin argümanların çok iyi kavranması gerekmekte, bu doğrultuda farklı disiplinlerin bir arada çalışması zorunlu kılınmaktadır. Ancak bu şartlarda ortalama bir tanıma ulaşılrken suçu ortadan kaldırmaya yönelik kuramlar da oluşturulmaya başlanır. Yüzyıllardır net bir tanıma yaklaşmadığından, suçun kendisinden çok, ceza şekilleri üzerinde durulmuştur. Oysa ceza şekilleri yapılan istatistiksel araştırmalarla belirlendiği gibi suçu azaltıp toplumu daha güvenli hale getirmek yerine; zaman, mekân sınırı kalmayan, gerekçesiz, fantastik sayılabilecek suçları arttırmaktan başka bir şey yapmamıştır. İnternet üzerinden şifre kırma yöntemi ile işlenen suçlar, farklı yaş gruplarına cinsel sapkınlık boyutunda ortaya çıkan suç profilleri bunlardan sadece bir iki tanesidir. Öte yandan ülkelerin kalkınması, toplumda huzur ve güvenliğin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun yanında, suç geçmişten günümüze bütün toplumlarda var olmuş ve sonrasında da var olmaya devam edecek görüntüsü veren sosyal bir olgudur. *Suçla mücadele yalnızca kolluk ve yargı*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

görevlilerinin işi olmayıp, suçu sosyal bir sorun olarak algulayıp, kontrolün de sosyal metotlarla olabileceğinin farkında olan resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarının görevidir. (Usta, Öztürk, 2010;2)

Tarihi süreçte suç çeşitlerinin arketipi kabul edilebilecek benzerleri ile maalesef her zaman karşılaşılmıştır. Fakat modern dünyanın imkânları ile gün geçtikçe rahata biraz daha yaklaşan insanlığın hala aynı suçlara eğilim göstermesi bugüne kadar önerilen, uygulanan ceza yöntemlerini sorgulamayı gerektirir. Bu anlamda sanat ve edebiyat eseri, ifade edilen konunun, içeriğin bir kültürü ve tarihi dönemi kavramada önemli bir misyon yüklenir. Klasik cezalandırma sonucunda ortaya çıkan yeni insan profilini kurgunun verdiği katkılar ile zenginleştirerek tespit eder. İncelemeyi düşündüğümüz eserde de suç ve ceza kavramlarının o dönem için tanımlarının ne olduğu konusunda bize yardımcı olacak veriler bulunmaktadır. Tanımlar ve sonuçlar üzerinde durmak ve ona sosyolojik olarak karşılık bulmak, toplum düzenini sağlayıcı çözümler önermek açısından önemlidir.

Toplumunun aynası olmak isteyen her büyük sanatçı yaşadığı çağın sorunlarına tepkisiz kalarak eserini oluşturamaz. En nadir bir dehanın bile, çağdaşlarının kültürü ile ilgisi vardır ve bir insanın düşünce bakımından zamanın bilgisini ne kadar aşabileceğini aşağı yukarı hesap etmek mümkündür. Bu bakımdan, birtakım toplumsal ve tarihi olayların açıklanmasında edebi eserlere başvurulması, edebi ve sanatsal gerçek ile toplumsal yapı arasında kurulan ilişkilerde edebiyat sosyolojisi için teorik bir temel oluşturmaktadır.

Zamanın siyasi ve toplumsal sorunları ile en ilgisiz görünen bir edebiyatçı bile belli ölçülerde de olsa eserinde, içinde yaşadığı devrin, tarihi hadiselerinin şahitliğini yapmaktadır. Thomas Warton'un ifadesiyle söyleyecek olursak edebiyat; "*çağların kendine has yönlerini kaydetmek, örf ve âdetlerin en canlı ve tesirli ifadelerini saklamak bakımından özel bir değere sahiptir.*" Bu sebeple bir edebi eserin incelenmesinde onu çevreleyen sosyal yapının asla gözden ırak tutulmaması gerekir. *Çoğu zaman oldukça sembolik ve sürrealist tarzdaki edebi eserler, en kapalı alegori, en gerçek dışı bir tabiat tasviri bile doğru bir şekilde incelendiğinde bize o devir toplumu hakkında bir şeyler söyleyecektir. Bu bakımdan lirik şiirleri bile incelemiş olsak, bu şiirlerle devrin aşk modaları, dini telâkkileri, tabiat anlayışları arasında bağlantılar kurmak mümkündür.* (Şan, 92-93)

SEFİLLER ROMANINDA MAHKÛMİYET SONRASI HAYAT

Victor Hugo, giderek çökmekte olan dini ahlaki yapıyı vurgulayarak başladığı Sefiller romanında yalnız kilise ve onun dini etkisine değil yıpranan bir çağın tasvirine de girişerek tüm toplumu gerçekçi bir biçimde merceğinin altına yerleştirmeye çalışmıştır. Olay 1815-1833 yılları arasında Fransa'da geçmektedir.

Fransa, modernizme 1800'lü yıllarında geçmiştir. Zaten modern devlet algısı da bu dönemde tanımlanmaya başlanır. Bu tanımları oluşturan sebeplerden biri suç ve ceza olguları sonucunda değişen adalet yapısı ile beraber cezalandırma biçimlerinin değişmesidir. Yani modern devlet sanılanın aksine dört tarafı kapalı binaların içinde çekilen cezalar ile başlamış ve hapishaneler kurulmuştur. Ortaçağ'ın bitişinin hapishanelerin açılışı ile onaylanmış olması ilginçtir. *Hapishane pratiğinden önce cezalandırma, suçlu damgası yiyen bir kişinin çeşitli işkencelerle halka açık yerlerde idam edilmesi şeklindeydi.* (Saygılı, 2004;179-180) *Suçlu, kamunun bir tür düşmanı olarak görüldüğünden, onun mahkûm olarak fiziksel varlığı ve vatandaşlık hakları yok sayılır ve bunun sonucunda suçlunun mal varlığı ve çalışma gücü, sınırsız olarak zarar görene hasredilirdi.* (Eisenhardt, 1978;13) Fakat mağduru korurken yeni mağdurlar ortaya çıkarmak (bu yeni mağdur suçlunun yakınları olabileceği gibi kendisidir de aynı zamanda) toplum yapısını

düzenlemek ve hukuku işletmek adına ne kadar adildi acaba? İşte, Sefiller romanı suç işlemiş bir kişinin cezalandırılması ve cezasını bitirmesine rağmen halk ve kurumlar tarafından yeniden cezalandırılmasını anlatır. Yani suç unutulmamaktadır. Bu romanla Hugo, Fransız toplumunun, suç işlemiş bir insanı, cezasını tamamladıktan sonra nasıl yaftaladığını gösterir. Bu gösteride insanların içinde bulunduğu ekonomik güçsüzlük ayrıntısı dahi eksik bırakılmamıştır. Böylece Fransız toplumuna yeni mağdurlar oluşturmamak ve adli sistemde yeni cezalar ve tedbirler düşünülmesi adına ön ayak olacak veriler sunmuş olur.

Cezalandırma işlevi eğer gerçekten ıslah edici, kişileri eğitme amaçları taşıyorsa suçlunun hayatını bütün olarak ele almak, cezalandırmayı bu eksen etrafında baştan aşağı yeniden ele alıp değerlendirecek bir yöntem haline çevirmek zorundadır.

Sefiller romanının ana karakteri cezasını tamamladıktan sonra ait olduğunu düşündüğü topluma yeniden dönmek ister. Bir anlamda o, ıslah olup olmadığını ispat sürecine girmiştir. Acaba bunu ispat etme şansı bile kendisine verilebilecek midir? Fransız toplumu onu sabıkalı haliyle karşılamaya hazır mıdır? İşte bu dönüş ve değişimin hikâyesidir roman.

DÖNÜŞ ve DEĞİŞİM MİTİ

Fransız İhtilali'nden sonraki yıllarda oldukça fakir bir genç olan Jean Valjean, aç kalan yeğenlerini doyurmak için fırından ekmek çalar. Hırsızlık suçundan yakalanır ve bir kadırgada kürek mahkûmu olur. İhtilal sonrasının o karışık ortamında kanunların oldukça şiddetli uygulandığı bir dönemdir. Ekmek çalmak zorunda kalan kahraman bunu suç sayan adaletten nefret etmeye başlar. Birkaç kez cezaevinden kaçmaya çalışır fakat başarılı olamadığı gibi cezası on dokuz yıla çıkarılır. Cezası biter. Hapisten çıktıktan sonra D.. şehrine gelir. Aç ve kimsesizdir. Eski bir kürek mahkûmu olduğu için kimse ona yatacak yer vermemektedir. Kasabanın iyiliksever piskoposu Myriel onu misafir eder. Piskoposun misafirperverliğine karşılık Jean Valjean onun gümüş takımlarını çalar. Bu da bir hırsızlıktır ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi kahramanı buna zorlayan sebep nedir? Polis onu yakalar. Piskopos, polislere takımları Jean Valjean'a kendisinin hediye ettiğini söyler. Valjean, seneler sonra ilk defa insan gibi bir muamele ile karşılaşmıştır. Bu hareket onda büyük bir değişiklik yapar ve iyi bir insan olmaya karar verir. Piskoposun güvenine layık olmak için faziletli bir insan olmaya, insanların yararına çalışmaya azmeder.

Valjean adını değiştirir. Bu dönüşüm ve değişimin ilk ciddi adımıdır. Kendisi olarak yer bulamayacağı topluma yeniden fakat başka bir kişi olarak adapte olmaya çalışacaktır. Fransa'nın küçük bir kasabasında mücevherat işine girer ve kısa zamanda halkın güvenini kazanır. İlerleyen yıllarda bu güven ile çevresini genişleterek belediye reisi olur.

Bu arada Fantine adlı fakir bir kadın ölünce kahraman onun kızı Cosette'i evlat edinir. Kasabanın polis müfettişi Javert, belediye reisi olan amirinin kimliğinden şüphelenir. Onu tam yakalatacağı sırada adı Valjean olan birinin yakalandığını ve kürek mahkûmu olarak kadırgaya gönderildiğini öğrenir. Belediye başkanından özür diler, şüphelendiği için vicdan azabı duyar ve istifa etmek ister. Jean Valjean istifayı kabul etmez. Çünkü Jean Valjean, kendisinin yerine başka birinin ceza çektiğini öğrendiği için vicdanen çok rahatsız olur. Kahramanca bir hareketle mahkemeye gider ve suçunu itiraf eder, tekrar küreğe mahkûm edilir. Bir süre sonra, Jean Valjean bir rahibenin yardımıyla hapisten kaçır. Belediye reisi iken biriktirdiği para ve Cosette ile Paris'e gider. Bir rahibe manastırında bahçıvan olarak çalışmaya başlar. Cosette de manastırın mektebine devam etmektedir. Böylece, Javert'ten uzakta, güvenli yıllar geçirirler.

Paris'in uzaklarında bir köşk alırlar. Cosette, büyümüştür. Paris'te talebe olan Marius Pontmercy adında bir gençle tanışır. Marius'u eski bir burjuva olan büyük babası yetiştirmiştir. Marius ise eskiden baron olan babasının hatırası ile yaşamaktadır. Yirmi yaşında olan Marius fakir bir hayat sürmeyi ve radikal arkadaşları ile yaşamayı tercih etmektedir. Cosette ve Marius,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Luxemburg parkında görüşürler ve birbirlerine âşık olurlar. Bu arada, Paris'te iç huzursuzluklar baş gösterir. Sosyalistler hanedana karşı başarısızlıkla sonuçlanan bir başkaldırı hareketinde bulunurlar. Valjean da isyana katılır. Marius ve Javert'e yardım eder. Javert'i ölümden kurtarır. Valjean'ın bu yardımı, Javert'in hukuka dayanan ahlaki dünyasını altüst eder. Bir mahkûmun kanunlara uyan bir vatandaştan daha iyi olabileceği gerçeği ile yüz yüze gelir. Yıllarca aradığı Valjean'ı tutuklamaz ve artık boşa geçirdiğini anladığı hayatına son verir.

Jean Valjean kalan parasını Marius'la Cosette'i evlendirmek için harcar ve onların hayatına gölge düşürmemek için inzivaya çekilir. Bir süre sonra, Valjean, ölüm döşeginde senelerce önce piskoposun ona verdiği şamdanları kızı Cosette'e hediye ederek hayata gözlerini yumar.

Şu gümüş şamdanları da Cosette'e bırakıyorum. Onlar gümüştendir, ama benim için altın, hatta elmastan bile daha değerlidirler. Üzerlerine takılan mumları bile değiştirip, kutsal mumlara dönüştürürler; kilise mumlarına. Bunları bana veren kutsal kişi, bilmem benden hoşnut kaldı mı? Yukarıda, cennette beni bekliyor mu? (s.364-365)

Seneler önce kendisini cezalandırılmaktan kurtaran papaza karşı bu kadar sevgi ve minnet duyan kahraman öldükten sonra da onunla karşılaşmayı ummaktadır. Çünkü onun uzattığı merhamet eli yalnız kendi hayatını değil üvey kızı ve onun kocasını da kurtarmıştır.

Başı arkaya düşmüştü, şamdanların ışıltısı onu aydınlatıyordu. (s.366)

Roman iyi ile kötünün mücadelesidir ve yerleşmiş anlayışlar çerçevesinde burada iyiyi Javert'in, kötüyü Jean Valjean'ın temsil ettiği düşünülebilir. Çünkü Javert, kanunlara saygılı, onları korumak için canını ortaya koymuş bir görev adamıdır. Diğeriyse öyle ya da böyle bir suça karışmış, kanunlara karşı çıkmıştır. Öte yandan Javert, sadece kanunları, kanunlar tarafından bir kimliğe sokulmuş resmi devlet görevlisini temsil etmez. Javert, topluma yerleşmiş olumsuz bakış açısını da temsil eder. Toplumun bir parçası olan, onun kişilik gelişiminde toplumun mayası bulunan bir insanın düştüğünde elinden tutmaya çekinen bakış açısını.

Bir roman yazarının sosyal ortamın anlatımında iki şekilde tavır aldığı görülmektedir:

1. *Ağa takılmış insanın öyküsünü veya endişesini anlatmak,*
2. *Ben'in ağı parçalamak ya da onarmak için aldığı tavrı göstermek. (Özcan, 2000;99-100)*

Sefiller romanında kayda değer tabuların yıkılışı söz konusudur. Javert, toplumsal tabuları temsil eder. Jean Valjean ise eski bir kürek mahkûmu kimliğiyle, toplumun sahip çıkmadığı sahipsiz bir kıza sahip çıkarak insanlık adına zirveye çıkmıştır. Sosyal ortamın bu derece çetrefil sahnelerle tanık olduğu bir eserde okur da ait olduğu toplumun yanlışlıklarını bulmaya çalışır.

Jean Valjean, bir yazarın sosyal ortamın anlatımında aldığı tavırların ikincisine daha uygun düşecek şekilde, toplumla ilişkisini onarmak amaçlı yeni bir macera başlatacaktır. Bir süre sonra macerasında kendini unutup başkası olmaya ihtiyaç duyacaktır. Bu ilk mahkûmiyetinden daha acılı bir süreçtir. Varlığı gizleyerek mücadele etme mahkûmiyeti...

Peki sarı kağıtlı eski kürek mahkûmu, toplum ile yaptığı mücadeleden kazançlı çıkabilmiş midir? Elbette kendisini kendi olarak kabul etmeyen bir halk ile anlaşma sağlaması mümkün görünmemektedir. Fakat onun mücadelesi bir tabunun yıkılması üzerinedir. Mevcut ceza sürecinde ve tahliye sonrası mahkûmun adaptasyonu sorunu...

Roman boyunca çizilen her ayrıntı, kilitlenen ve roman kahramanlarının büyümesine müsaade etmeyen sosyal ortamın öldürücü baskısını hissettiren roman kişileri, suçlular ve güçlüler şeklinde bir tabakalaşmaya uğramışlardır. Paris, mekânın yüzeysel boyutuyla kaynak bir kazan gibidir. Manastırlarsa medeniyet için bir veremdir ve hayatı kesin olarak durdururlar (s.435). *Mekânın donuk yüzü, içinde yaşayan kahramanların hareket etme yeteneklerini güçleştirir. Sosyal ortam kirlenince Jean Valjean, yeryüzünden kaçıp sadece maddi olanın kirlendiği ve az da olsa hareket etme yeteneğini bulabildiği yeraltına (labirente) iner.* (Özcan, 99-110)

İnsan bilincinin evrimleşmesi ve gelişmesiyle birlikte, içgüdüsel bilincin gücü azalmış ve böylece, yaşam alanına ve otoriteye içten ve doğal bağlılığı kırılmaya başlamıştır. Bu kırılmanın bir başka kaynağı da insan toplumunun kendisinin bile kavrayamadığı hızda dönüşmesidir. (Aksu, 2005;61) Sefiller'in kahramanındaki değişim ve dönüşüm hızı toplumu ile aynı oranda değildir. Bu nedenle kırılma aynı seviyede gerçekleşmemektedir. Bu gerilim ile yeni suçlar doğmakta, kişi başka başka kılıflarla, toplumda haklı gerekçelerle de olsa hırsızlık yaparak yırttığı ağı onarmaya çalışmaktadır. Varlığını önde tutan kabul görmüş suç ve ceza anlayışı yerini uzlaştırıcı unsurlara kolay kolay bırakmamaktadır. Bir anlamda şeffaflaşmış kendi içinde sorgulamaya gitmeyen adalet sistemi yeni suçlularını ve yeni mağdurlarını doğuracaktır. Cosetti, toplumda bir kazanç iken üvey babası sürekli kaybedilmektedir. Bu akışa kapılan fert, kayıpları normal kabul etmeye başlayacak ve tarihi akış kırılma yaşamadan sağa sola yalpalanacak; fakat asla değişmeyecektir.

Dikkat edilmesi gereken bir başka konu da Jean Valjean'ı topluma yeniden kazandıran bakış açısının, insan hakları beyannamesi gibi yazılı kurallar, kanunlar çerçevesinde oluşturulmamasıdır. O bakış açısının temelinde kanunlar, nizamlar değil; doğrudan insanlık sevgisi vardır. Bir din adamının tavrı toplumu çatırdatmaya yetecektir. Sait Faik'in de söylediği gibi, bir insanı sevmekle başlamıştır her şey. Ve Dostoyevski'nin ifadesiyle, dünyayı güzellik kurtaracaktır.

“CEZA” KAVRAMINDA ISLAHIN YERİ

Bugünkü anlamda ilk cezaevi 1595'te Amsterdam'da, erkekler için yapılan cezaevidir. Tüm Avrupa ve daha sonra da Kuzey Amerika için Amsterdam cezaevleri örnek oldu. (Demirbaş, 2005;13) Ancak kapalı mekânda tutarak cezalandırılan insanoğlu ıslah olmadı. Bu nedenle olsa gerek İngiltere'de yeni yöntemler araştırılmaya başlandı. Gözetim kurumları bunların en başta gelenlerindendi. Kamer'in aktardığına göre ölüm cezası alanlardan kolonilere sürgüne gönderilen kişiler zamanla hükümlerine riayet etmemiştir. Bu sistemin sertliğini hafifletmek için ellerine “izin kâğıdı” verilerek ülkelerine gönderilmişlerdir. İşte polis nezareti altında İngiltere'de geçirilen bu süre ceza hukukunda “gözetim” kurumunun esasını ve başlangıcını oluşturmaktadır. (Kamer, 2007;16) Ancak zamanla bunlarında toplumu sağlıksız bireylerden korumada yeterli olmadığı ortaya çıktı.* Foucault da “Hapishanelerin Doğuşu” eserinde hürriyeti bağlayıcı cezaların 18. yüzyılda gelişimini anlatmıştır.

18.yüzyıldan itibaren fiziksel ceza yerine hürriyeti bağlayıcı cezalar getirilmiştir. Ancak bu cezalar da suçu önleme ve suça karışan bireyi iyileştirme konusunda yetersiz kalmıştır. Özellikle mevcut ceza adalet sistemi iki konuda başarısız olmuştur. Birincisi, cezanın suça karışan bireyleri iyileştiremediği, davranışlarını değiştiremediği ve yeniden suç işlemelerini önleyemediği, ikincisi de; mevcut ceza adalet sisteminin mağdurları yalnız bırakarak düş kırıklığına uğrattığının anlaşılmasıdır. Yaşanan bu sorunlarda, toplumsal düzen ve barış olumsuz etkilenmiştir. Bu sorunlara çözüm arayışı için öncelikle Anglo-Saxon ülkelerinde “ onarıcı adalet” kavramı ortaya çıkmıştır. (Komisyon, 2011)

* Bu konuda bkz. S. Sevimli Yurtseven, **30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelemesi**, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Modernizm her şeyin sorgulanması gerektiğini savunarak oluşmuştur. Bu sorgulamadan suç ve ceza kavramları da nasibini aldığı gibi, cezasını çekmiş insanın toplumsallaşması da gündeme gelmiştir. Çözüm arayışlarında Batı'nın cins kafaları, Batı'nın aydınlanmacıları, modernistleri çileli uğraşları sırasında insanlığa ne sunmak istiyorlardı, onu bir düşünelim. Bu arada, Batılı cins kafaları arayışa iten asıl faktörün tahrif edilmiş İncil ve ona dayalı bir din olduğunu da hatırlamamızdan çıkarmayalım. (Öpçiner, 2012)

Victor Hugo da toplumunun bir yarasına parmak basmak için yazdığı roman kahramanının kurtuluşunu bir din adamının korumacı ve yardımsever bakış açısına bağlamaktadır. Zira dini anlamda kişiler eksik oldukça bu manevi boşluk başka şeylerle doldurulmaya başlanacaktır.

SONUÇ

Dinin, kanunların, örf ve adetlerin, farklı sosyal grupların, tarihi olayların, felsefi görüşlerin edebiyat üzerindeki etkileri kadar edebiyatın da bu unsurların birleşiminden oluşan insanlık üzerindeki etkisi araştırılmaya değer bir konudur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Thomas Warton'un ifadesiyle edebiyat; "*çağların kendine has yönlerini kaydetmek, örf ve âdetlerin en canlı ve tesirli ifadelerini saklamak bakımından özel bir değere sahiptir*".

Nitekim ünlü Fransız romancısı Stendhal, *Kırmızı ve Siyah* adlı romanında, roman'ı "bir yol boyunca gezdirilen ayna"ya benzetmektedir. Laresnos ve Swingewood'ın değerlendirmesiyle bu bakış açısına göre edebiyat, sosyal yapının farklı görünümleri olan aile ilişkileri, sınıf çatışmaları, boşanma trendleri, nüfus kompozisyonlarının direkt bir yansımasıdır. (Şan, 92-93) Hukuk sisteminde insan haklarının otoriteye ciddi başarısı kabul edilen bir ihtilal yaşamış ülkenin roman yazarı ve araştırmacıları; edebiyat-toplum-hukuk üçlüsündeki etkileşimi kabul etmektedir. Tahliye sonrasında bir mahkûmun toplumda yerleşmiş yanlış tutum ve davranışlarla o toplumun bir parçası olmak adına verilen mücadelenin, edebi bir esere konu teşkil etmesi münasebetiyle, edebi eserlerin toplum sorunları ile ne oranda ilişkisi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Daha önceki bölümlerde ifade etmeye çalıştığımız gibi farklı disiplinler olaylara kendi penceresinden bakmaktadır. Oysa tam ve sağlam temelli yaklaşımlar için diğer alanların bilgi ve tecrübesinin de devreye sokulması elzemdir. Suç; birey, toplum hatta toplumlar düzleminde anlamlandırılması gereken bir kavramdır. Türkiye gibi oldukça renkli mozaik ile oluşmuş ülkelerde bu tanımlamanın doğru yapılması daha zordur. Doğru bir sınırlama için eşit gelir düzeyi, eşit yaşam koşulları öncelikli kıstaslar olmalıdır. Avrupa devletlerinde neredeyse 400 yıllık bir süreçte tartışılan ceza infaz sistemi ülkemizde, geçen yüzyılda tartışılmaya başlanmıştır. Avrupa'nın bu konuları bu kadar erken tartışmaya başlamasında şüphesiz aydınlar tarafından yapılan eleştiri yazıları kadar toplumsal bir olayı bir araştırmacı titizliği ile inceleyen, irdeleyen roman eserlerinin katkısı da ortadadır.

İngiltere ve A.B.D'de 19.yüzyılda başlayan ve suçlunun ve suçun ıslahı için kurulan denetimli serbestlik sistemi onarıcı adalet kavramı içinde değerlendirilebilir. Ülkemizde ise 1900 lü yılların ortalarında 1946 yılında on devlet tarafından kurulan ve kuruluşundan üç ay sonra Türkiye'nin de üye olduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin tavsiye ettiği kararlar sonucunda olmuştur. 2005 yılında uygulamalı olarak adaletin gülen yüzü şeklinde toplum hizmetine sunulmuştur.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezinin temel mantığı insanlık sevgisi üzerinedir. Suçlu insan yoktur. Suça itilmiş insan vardır. Her insan geleceğe dair tek bir garantimizin olmadığı şu hayat yolunda bir şekilde Jean Valjean gibi suç işleyebilir. Önemli olan onun topluma kazandırılmasıdır, yeni suçlar işlemesini engellemektir. Suç karşısında duruşumuz Javert gibi olsa

Turkish Studies

da suçlu karşısında o papaz gibi olabilmeliyiz. Tabi burada papaz sadece bir duruş açısının temsilidir. Herhangi bir dinin temsili değildir. Sonuçta tüm dinler toplum huzurunun sağlanması temeli üzerine kuruludur.

İslami bakışa göre bir sınav için yeryüzüne gönderilen insan hürdür. İnsanın İslam'a giriş kapısı “kelime-i tevhid”dir ve bu tevhid kapısından içeri girenler olabildiğince hür olma hakkına sahiptirler. Bir başka ifadeyle İslam'a giriş kapısı olan kelime-i tevhid, aynı zamanda hürriyete giriş kapısıdır da. Ve Müslüman olmakla kazandığı bu hürriyeti İslam insanının elinden ne din adamı, ne de bir başkası kesinlikle alamaz. Çünkü, İslam'ın ana kitabına göre insan öylesine hürdür ki “nankör ve şükredici olma” konusunda bile Allah (cc) tarafından serbest bırakılmıştır. Hem de Allah'ın (cc) insanların kurtuluşu için gönderdiği Peygamberini defalarca uyarır, “insanları doğru yola getirme gücünün sadece kendisinde olduğu” bu gücü kullanmadığı; eğer kullansaydı “insanların tek bir millet olacağı” konusunda. (Öpçiner; 2012) İnsanları dilediği gibi tek bir millet yapmayan, hemen cezalandırmayan ve sonuna kadar tövbe kapılarını açık bırakır İlahi Kudret. Oysa toplum çoğu kez herhangi bir hata ve suç karşısında kendi içinden bir insana ikinci bir şans vermekten acizdir. İşte Victor Hugo, dinin bu gücünden yararlanarak kahramanını bir papazın kendisi için küçük insanlık için büyük olan bir davranışı ile ortaya koymuştur. Yararlanılabildiği takdirde İslami hoşgörü bakışı bunun çok ötesinde ve üzerinde bir mesafededir.

Avrupa sarı kâğıtları yırtmanın bireyi anlamada önemli bir adım olduğunun farkına yüzyıllar öncesinden vardı. Ne kadar başarılı oldu konunun uzmanlarınca daha sistemli bir şekilde tartışılabilir. Ne var ki Sefiller romanındaki hümanist yaklaşımın anavatanı kabul edilen Fransa'da bugünlerde, tarihçilerin bilimsel birikimlerinden ziyade siyasetlerin farklı amaçlarıyla oluşturulmuş bir kararı kabul etmemek suç sayıldığına göre*, Avrupa'nın da sarı kâğıtları yırtmada edebi eserlerin çok gerisinde kaldığını söylemek mümkündür. Oysa bireyleri ve toplumları geçmişlerine göre değil mevcut hallerine bakarak değerlendirmek, bir arada mutlu bir şekilde yaşamamızın vazgeçilmez koşuludur. Sahip olduğumuz toplumsal statüler bize birilerinden intikam alma, birilerini cezalandırma gücü vermemeli. Unutmamalıyız ki zaman adlı usta, bizim iyi sandığımızı kötü, kötü sandığımızı iyi yapabilir bir gün.

KAYNAKÇA

- AKSU, Şener, **Otorite-Yaşamaları İlişkisinde Hapishanenin Yeri**, Hapishane Kitabı, Kitabevi yay., İst. Mart 2005
- ŞAN, Mustafa Kemal, **Edebiyata Sosyolojik Bakmak: Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinden Basamaklar**, Edisyon Kitap Çalışması: Ed. Kösal Alver, Hece Yayınları, Ankara, 2004
- USTA, İbrahim, Hakan Öztürk, **Denetimli Serbestlik**, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl 5, s.13, Ağustos 2010
- SAYGILI, Abdurrahman , “Mikro-Fiziğin Bir İktidarı: Hapishane”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.53, S.2, 2004
- EISENHARDT, Thilo, **Strafvollzug, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1978.**
- ÖZCAN, Tarık, **Romanda Sosyal Ortam**, Fırat Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.10,S. 2, Elazığ 2000
- DEMİRBAŞ, Timur, **Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi**, Hapishane Kitabı, Kitabevi Yayınları, 2005

* Çalışmanın hazırlandığı günlerde Fransa'da, “Türkler Ermenilere katliam yapmadı” şeklindeki söylemlerin suç sayılması görüşülüyordu.

HUGO, Victor, **Sefiller**, Andre Gide, çev.: Samih Tiryakioğlu, Halkel Sanatları ve Neşriyat Anonim Şirketi, 1968.

KAMER, Vehbi Kadri, **Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı**, Adalet Yayınları, Ankara 2007

KOMİSYON, **Denetimli Serbestlik Temel Eğitim Personel El Kitabı**, Haz: Komisyon, A.B. Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı Yayınları, 2001- Ankara.

ÖPÇİNER, Hüseyin; **Modernizm ve Ahlak İlişkisi**, <http://esamakademi.org/?p=67>, Erişim: 28.02.2012.